

DE BLIK VAN BOURLON

opgedragen aan mijn ouders

met dank voor de steun en inspiratie:

Katrijn Van Giel

Ann Janssens

Hilde Potloot

In de statiestraat

Dag Hans,

Dag naamgenoot.

Ken je me nog?

Ik ben Hans Bourlon.

De zoon van Louis en Lisette.

Als peuter waren we buurjongens in de Statiestraat in Moorsel.

Jouw zus belde mij. Ze zei dat je vijftig wordt. Ze maakt een boek voor je verjaardag en ze vroeg mij om herinneringen neer te schrijven.

Mijn peuterjaren zijn als door nevel vervaagd. Daarom heb ik een hulplijn ingeroepen. Die van mijn moeder. Ze is eenentachtig. Als je haar bezig hoort, lijkt het wel of de Statiestraat gisteren was.

Haar verhaal begon met mij. Het was midden maart. Ik stampte ongeduldig in haar buik. Ze nam de bus naar Aalst en daar ben ik geboren. Het sneeuwde, dat weet ik. Niet dat ik het mij herinner. Ze vertelt het elk jaar als ze mij feliciteert met mijn verjaardag.

Onze beide jonge gezinnen woonden in huurhuizen naast elkaar in de vroege jaren zestig. Wij waren goeie burens. Onze families hielpen elkaar. Ze letten op elkaars kinderen. We speelden veel samen. De huizen hadden een gemeenschappelijke scheidingsmuur. Die was zo dun dat het gehuil van de kinderen er los door klonk. Vooral je zus Greet, zo zegt mijn moeder, kon luid kwelen.

Ook achteraan, op het koertje, was de scheiding flinterdun. Er was een poortje, met onderaan een spleet van wel

20 centimeter. Daar gaven we ons speelgoed aan elkaar door.

Soms bonkte je moeder op de muur. Dat was een alarm-sigitaal. Dan mochten we niet naar buiten. Het betekende dat er een rat rondliep op het koertje. Die beesten kwamen van een leegstaande boerderij die achter onze huizen lag. Als mijn vader thuis was, kon het voor zo'n rat de uitstap te veel zijn. Mijn vader had een geweer, geleend van mijn grootvader. Meer dan eens schoot hij raak.

Het moeten andere tijden geweest zijn, Hans. Een badkamer was er niet. Onze moeders wasten ons in een stalletje daar achteraan bij de koer en de ratten gingen nu en dan met de zeep aan de haal.

De school had ook andere opvoedingsmethoden dan vandaag. Ik was niet van de braafsten in de kleuterklas, naar het schijnt. Zuster Leokadie stuurde me vaak als straf naar het kolenkot. Maar ik was daar graag. Er lagen stripverhalen om te lezen en ik was niet bang om alleen te zijn. Uiteindelijk vonden ze een andere manier om mij koest te houden. Zuster Leokadie zette mij in de klas van de meisjes. Dan pas was ik muisstil.

Hoe het jou op school is vergaan, weet ik niet. In 1966, je was toen een jaar of twee drie, zijn onze beide gezinnen verhuisd. De jaren zestig brachten welvaart en een huis bouwen behoorde tot de nieuwe mogelijkheden.

Maar ik hoorde van mijn moeder, Hans, dat die twee oude huizen met die dunne scheidingsmuur en het portje achteraan, nog altijd daar in de Statiestraat staan. Dat moet een sterke bouw geweest zijn. Al even sterk als de

band die daar tussen onze ouders is gesmeed. Want zij zijn elkaar sindsdien blijven ontmoeten.

Nu, zoveel tientallen jaren later, in de late herfst van hun leven, is dat contact nog even intens. En vooral dat vind ik een mooi en bijzonder verhaal.

Hans

De koffietafel

‘Het gaat niet goed met nonkel Frans’, zei mijn moeder. ‘Tets met zijn longen.’ Ik had nonkel Frans in geen jaren meer gezien. Dus was ik vastbesloten hem in het ziekenhuis te bezoeken. Maar hoe gaat dat? ‘Volgende week’ werd ‘volgende maand’. ‘Volgende maand’ ‘na de zomer’. En het bezoekplan verdween in een mist van bezigheden.

Wilde ik zijn aftakeling niet onder ogen zien? Zijn naderend heengaan? Wat je niet ziet, bestaat ook niet. Zo lijkt het soms. Maar uitstel was geen kwijtschelding.

In plaats van hem te bezoeken, keek ik naar foto’s uit mijn kindertijd. Ik als driejarige, op de schoot van nonkel Frans. Ik draaide aan het stuur van zijn auto. Ik, warm ingeduffeld, met nonkel Frans in Coo aan de watervallen. Ik, trots, handen in de lucht, op de kleine koersfiets die ik van hem kreeg. ‘Eddy Merckx’ stond er op mijn petje.

Mijn prille jaren zijn vaag in mijn herinnering, maar ze lieten een grote indruk na. Maken ze niet iemand tot wie hij is? Bij nonkel Frans was ik altijd even het centrum van de wereld. En dat was een sensatie die sporen naliet. Jaren later leek de avond waarop hij naar het schooltoneel kwam kijken, de belangrijkste ooit. En toen hij langs de lijn stond bij een voetbalmatch, zat ik diep verlegen als invaller op de bank.

Maar toen ik de baard in de keel kreeg, verwaterde de band. Ik sneed nieuwe hoofdstukken aan. Ontmoette andere mensen. Nonkel Frans ging met pensioen. Hij verdween uit mijn gedachten, uit mijn leven. Je ontgroeit je jeugd, onvermijdelijk. Ja, we zagen elkaar wel eens. Op een nieuwjaarsfeest, of op een huwelijk. Ik zag dan hoe zijn steeds meer vermoeide ogen mij volgden. Maar ver-

der dan ‘Hoe gaat het? En... weet je nog, vroeger?’ kwamen we niet.

De laatste jaren waren er enkel nog de boodschappen. Meestal van mijn moeder. Over zijn aftakeling. Over de neergang. ‘Het is nog snel gegaan’, fluisterde mijn moeder bij de begrafenis. ‘Veel heeft hij niet meer geleden.’

Tijdens de koffietafel klampte een man mij aan. Een buurman van nonkel Frans. ‘Ik ben blij dat ik u in levenden lijve zie’, zei hij. ‘Frans sprak veel over u. Hij heeft mij foto’s getoond. Jullie samen aan de watervallen van Coo. Voor Frans was dat ongelooflijk. Die watervallen, dat park daar, dat is nu van u.’

‘Nee, ons bedrijf is de eigenaar’, probeerde ik te relativieren.

‘Alles wat Studio 100 doet, volgde Frans op de voet. Hij knipte uw interviews uit de krant en stak ze in een map.’ Hij lachte even. ‘Toen u de finale van De Slimste Mens speelde, ging hij kapot van de zenuwen. En toen jullie Manager van het Jaar waren, haalde hij champagne boven. Frans was zo trots op u.’

Dan fluisterde hij: ‘Vorige week ben ik een laatste keer bij hem in het ziekenhuis geweest. Hij zei dat u zeker nog op bezoek zou komen. Dat had uw moeder beloofd. Maar ik begrijp dat. U zult het wel druk hebben...’

De mensen aan de koffietafel waren intussen vrolijk geworden. Er waren broodjes en trappisten en veel verhalen. Men smeedde ook plannen voor de toekomst. Zo hoort dat aan de koffietafel na het doodgaan. Maar ik verliet de zaal, stil en onopvallend via de achterdeur.

Kort nadat hij in de krant had gestaan, heb ik de column 'De koffietafel' voorgelezen voor publiek. Het was op een avond van het Davidsfonds.

Ik diepte hem onverwacht op uit mijn binnenzak na een interview over het reilen en zeilen van Studio 100. Het was een vreemde afsluiter na de hoeraverhalen over Maya, Plopsaland en K3.

Ik was bloednervens, mijn stem trilde, want dit had ik nog nooit gedaan. Het werd stil in de zaal toen ik begon te lezen en de moderator kreeg bij de slotpassage tot mijn verbazing tranen in de ogen. Het publiek wist er geen raad mee.

*Vaak vergeet ik dat soort avonden snel.
Die niet.*

Een onverwachte gast

Misschien ontmoet u, zoals ik, vaak kort en vluchtig veel mensen. Misschien kunt u dan net als ik diezelfde mensen moeilijk thuisbrengen als u ze opnieuw ontmoet. Daar gaat dit verhaal over.

Mijn collega Petra is in haar dorp bestuurslid in een vereniging. Tijdens de vergadering heeft ze – ik ben er zeker van – gezegd: ‘Laat ons een lezing organiseren. Ik zorg ervoor dat mijn baas komt.’ ‘Nee’ zeggen was voor mij geen optie meer.

Nu vraag ik in dit soort gevallen dat men mij interviewt. Zo moet ik niets voorbereiden. En met een beetje geluk wordt het een boeiende avond.

Zo ook die keer. Hoewel, het pad liep niet over rozen: de geluidsinstallatie kraakte en piepte zo hard dat de mensen de handen tegen de oren hielden. We besloten de micro’s aan kant te leggen en tussen de mensen te gaan zitten.

De moderator was subliem. Hij had zich zo grondig voorbereid dat hij mij voortdurend verbaasde met data en feiten.

Aan het eind dankte ik hem voor zoveel bevoegenheid en ik nodigde hem uit om, als hij in de buurt was, ons bedrijf te komen bezoeken.

Het dorp, de man, de geluidsinstallatie: het was snel een vage herinnering.

Maar op een dag, maanden later... ‘Er staat iemand voor u bij de receptie.’ Vreemd, de naam kende ik niet en er stond niets in de agenda.

‘Ik was toevallig in de buurt’, glimlachte hij toen ik op hem afstapte. ‘Ik ben klaar voor de beloofde rondleiding.’

Hij deed alsof we elkaar al jaren kenden. Maar ik kon hem niet thuisbrengen. Hij werkt voor een bank, dacht ik, want hij stak strak in het pak. Tijdens een of andere bespreking zal ik hem uitgenodigd hebben. Ik begon met mijn rondleiding.

Eerst gingen we naar onze tekenstudio. Hij bladerde door een Samsonstrip en analyseerde de tekenstijl. Hij is een bekende striptekenaar, dacht ik. Waarschijnlijk heb ik hem op de boekenbeurs uitgenodigd voor dit bezoek.

‘Tekent u nog veel?’ probeerde ik.

‘Hè, tekenen? Ik heb nooit getekend’, zei hij.

‘Haha. U ziet er zo artistiek uit’, redde ik de meubelen.

Toen hij daarna op gedempte toon naar onze cijfers vroeg, dacht ik: zie je wel, hij is een of andere baas van een bank. Ik lichtte hem de evolutie van onze kasstroom toe, maar die term bleek hij niet te kennen.

Op onze grafische afdeling nam hij een trommel met Mayakoekjes vast. Hij is een van onze licentienemers, nu was ik bijna zeker. Er zijn er zo tientallen. Vaak haal ik ze door elkaar.

‘Lekker, hè’, zei ik. ‘Bakken jullie nog grote volumes?’

Hij: ‘De enige die bij ons thuis bakt, is mijn vrouw. Brood...’

In onze balletzaal was een repetitie voor de K3-show aan de gang. De liedjes galmden door de boxen. ‘Jullie geluidsinstallaties zijn van een ander kaliber’, knipoogde hij. ‘Ja, haha...’ lachte ik. Maar ik wist bij God niet waar hij op doelde.

‘De dag dat u bij ons kwam, was onvergetelijk’, zei hij, terwijl we naar onze tv-studio’s stapten. Ik pijnigde mijn hersenen. Heb ik ooit iets onvergetelijks gedaan?

‘Geeft u nog veel lezingen?’ vroeg hij plots.

‘Nu en dan’, zei ik. Ergens ging een belletje rinkelen.

‘Er gebeurt niet veel in ons kleine dorp en u hebt de moeite gedaan om naar ons toe te komen.’

Petra kwam voorbij in de gang. De man liep naar haar toe en begroette haar hartelijk.

En toen, in een flits, zag ik het licht.

Weg uit China

Jaren zeventig. Samen met mijn broer maak ik thuis aan tafel huiswerk. Moeder zit naast ons, ze naait maatpakken voor een textielabrikant. Soms werkt ze tot 's avonds laat bij het licht van een gloeilamp. Ze knipt patronen, past met veel zin voor detail alle stukken in elkaar en naait ze tot een pak. Als we op tijd klaar zijn met ons huiswerk, mogen we knutselen met de overgebleven stukjes stof.

Vandaag, amper veertig jaar later, is het bijna ondenkbaar dat iemand in ons land dit werk zou doen. Deze prachtige handenarbeid bestaat hier gewoon niet meer. Daarvoor moet je nu in lagelonenlanden zijn.

Ik bezocht in China fabrieken die voor Studio 100 werken. Ze liggen voornamelijk in de provincie Guangdong, rond de stad Shenzhen.

Grauwe betonnen gebouwen zijn het. Een gesluierte zon lag achter een sliert smog en binnen in de fabrieken was het een gewriemel van jonge mensen die dicht bij elkaar Samson-badeendjes, Mega Mindy-pakjes, pluchen Bumba-knuffels en Maya de Bij-boekjes met de hand maakten.

De lonen in China liggen vijf- tot tienmaal lager dan bij ons en het resultaat mag worden gezien. Maar ook in China veranderen de zaken. De levensstandaard van de arbeider gaat erop vooruit, en dat is zonder meer rechtvaardig. De Chinese lonen stijgen jaar na jaar en de producten die wij aankopen worden opvallend duurder. Vooral die producten waar veel werkuren in kruipen.

Het transport met een containerschip naar Europa is goedkoop. Maar zo'n boot is zes weken onderweg. Als

er tijdsdruk is, is het enige alternatief het veel duurdere vliegtuig. De transportkosten lopen dan op tot 30 procent van de productkosten.

Bovendien zijn er ecologische bezwaren. Is het aanvaardbaar dat producten de wereld rondreizen voor ze in onze huiskamer belanden?

Dus, waarom niet onze pluchen Bumba's opnieuw in Vlaanderen maken? Ik heb foto's genomen in de fabrieken in China. Ik weet wat we nodig hebben. Ik heb de stappen in de productielijn genoteerd.

Wie weet willen mensen voor een pluchen knuffel uit Vlaanderen wel wat meer betalen?

We installeren een stansmachine, een twintigtal naaimachines, een opwolmachine, een metaaldetector – want er mogen geen naalden zitten in de knuffels van onze kleine koters – en een inpakmachine. Klaar is kees.

We hebben het berekend, we komen er niet. Eén arbeider zou tegen onze huidige Belgische loonkosten maar twee minuten mogen werken aan zo'n pluchen poppetje. En dat is te weinig, veel te weinig.

Toch komen we dichterbij. Misschien, als de loonkosten in China blijven stijgen, dan worden over een paar jaar twee minuten tien minuten, en wie weet, daarna de nodige dertig.

Dan blijft nog één vraag: wie zal de Bumba-poppetjes hier bij ons naaien? Polen en Roemenen? Zullen we erin slagen om daar mensen voor te vinden? Want wij kijken neer op handenarbeid. Moet niet eerst, nog voor de loonkosten in China dramatisch stijgen en het transport onbetaalbaar wordt, onze mentaliteit veranderen?

Nostalgie is in. Kunnen we ons verlangen om terug te keren naar vroeger doortrekken naar onze economie? Zodat een ambacht uitoefenen voor iedereen weer een respectvolle bezigheid wordt?

Veertig jaar geleden was dat respect voor handenarbeid aanwezig. Ik heb er mijn moeder achter haar naaimachine nooit over horen klagen.

'Weg uit China' was de eerste column die ik schreef.

In mijn onzekerheid was ik aan drie thema's tegelijk begonnen. Zelfvertrouwen, weet ik nu, is de sleutel als een wit blad voor je neus ligt.

Toen de krant De Tijd vroeg om columns te schrijven, slipte een beeld voor mijn ogen. Als kind zat ik 's avonds gekluisterd aan de radio. Om kwart voor zes las mijn nonkel Marc De Bie zijn cursiefje voor op de Nationale Omroep. Het idee dat je zijn stem kon horen in al die huiskamers, in al die straten, in alle dorpen en steden, betoverde mij.

Ambitie wordt geboren in je jonge jaren en later aangewakkerd. Nee, columns schrijven, dat moest De Tijd geen twee keer vragen.